

Gormah Dade
Het verhaal van een vechter

IN MAKKELIJKE TAAL

Uitgeverij Eenvoudig Communiceren | Lezen voor Iedereen

eenvoudigcommuniceren.nl | lezenvoorieen.be

Voor meer informatie over *Leeslicht*: leeslicht.nl

De Nationale Postcode Loterij en Stichting Lezen en Schrijven maken dit boek mede mogelijk.

Tekst: Gormah Dade en Wine Baljet

Redactie en vormgeving: Eenvoudig Communiceren

Foto's omslag: Ivonne Zijp

© 2022 | Uitgeverij Eenvoudig Communiceren, Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeleevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISBN 978-90-8696-717-9

NUR 286

Gormah Dade
Het verhaal van een vechter

IN MAKKELIJKE TAAL

Dit boek heeft het keurmerk Makkelijk Lezen

Inhoud

Voorwoord van Wine Baljet 7

Deel 1:

In Liberia, Afrika 10

Deel 2:

In Nederland 43

Deel 3:

Leren lezen en schrijven 104

Voorwoord van Wine Baljet

In dit boek lees je het verhaal van Gormah Dade. Gormah heeft haar verhaal zelf opgeschreven. Ik was haar docent. Mijn naam is Wine Baljet. Ik heb Gormah geholpen bij het schrijven in het Nederlands.

In 2011 kwam Gormah in mijn klas. Ze praatte en begreep toen al Nederlands. Maar lezen en schrijven vond ze nog moeilijk. En dat wilde ze heel graag leren.

Ze miste nooit een les en maakte altijd haar huiswerk. Maar in haar hoofd was weinig ruimte om nieuwe dingen te leren. Ze dacht te veel aan alles wat ze had meegemaakt.

Gormah is geboren in Afrika. Met haar familie woonde ze in Liberia.

Er kwam oorlog en Gormah moest vluchten.

Ze ontmoette een Nederlandse man en trouwde met hem. Het was een lieve man, maar hij kon slecht met geld omgaan. Hij had veel geld geleend en dat kon hij niet terugbetalen.

De bank wilde hem geen geld meer lenen. Iemand zei tegen hem: 'U kunt wel geld lenen op naam van uw vrouw. Uw vrouw moet dan haar handtekening zetten.'

Gormah kon niet lezen en schrijven. Toen haar man haar een papier gaf om te tekenen, vertrouwde ze hem. Ze kon het niet lezen, maar ze zette toch haar handtekening. Pas later hoorde Gormah dat ze toen 50.000 euro had geleend! Toen werd haar man ziek en ging dood. Gormah moest al het geld terugbetalen. Want haar handtekening stond onder het papier. Toen besloot Gormah: ik ga Nederlands leren lezen en schrijven. Dan kan zoiets nooit meer gebeuren.

Daarom zat ze in mijn klas. Ze wilde dolgraag leren, maar had te veel aan haar hoofd. 's Nachts droomde ze van de oorlog in Afrika. En van de tijd dat ze geen geld had om eten te kopen voor haar kinderen. En elke les wilde ze ons alles weer vertellen.

Ik zei haar: 'Schrijf je verhaal op! Dan staat het op papier en komt er ruimte in je hoofd voor andere dingen. En het is ook een goede oefening voor je Nederlands.'

Gormah vond dat een heel goed idee. En zo is dit boek er gekomen.

In de klas had Gormah eerst veel hulp nodig. Maar al snel ging zij anderen helpen.

Dat deed ze zo goed, dat we haar hebben gevraagd of ze Taalambassadeur wilde worden.

Een Taalambassadeur helpt andere mensen die moeite hebben met lezen en schrijven. Gormah vertelt nu in het hele land hoe belangrijk het is om naar school te gaan.

En als Taalambassadeur doet Gormah ook veel voor de Stichting Lezen en Schrijven.

Dit hebben we geleerd:

1. Zet nooit je handtekening onder een papier dat je niet goed kunt lezen.

**2. Kun je niet goed lezen en schrijven?
Leer het dan. Ga naar school.**

**Beter lezen en schrijven:
bel (gratis) 0800 - 023 44 44.**

Deel 1

In Liberia, Afrika

Mijn vader ontmoet mijn moeder

Mijn vader woonde in Monrovia, de hoofdstad van Liberia. Hij werkte voor een Duits bedrijf. Voor zijn werk moest mijn vader veel reizen. Hij ging het hele land door. Vaak sliep hij dan ver van huis.

Op een keer bleef mijn vader een week in een dorp. Het dorpshoofd stuurde zijn dochter naar hem toe. Zij kookte elke dag voor hem.

Mijn vader vond haar een mooie vrouw. Maar ze was al getrouwd en ze had ook al een dochter. Maar ja... ze werden verliefd. Mijn vader wilde haar meenemen naar Monrovia. Niemand mocht dat weten.

Samen naar Monrovia

Mijn vaders trein stond klaar om te vertrekken naar Monrovia. Zijn baas was gekomen om afscheid te nemen. In de trein zag hij mijn vader, en naast hem een grote kist.

De baas dacht dat in die kist kleren en eten zaten. Dat was ook zo. Maar in die kist zat ook nog iets anders: mijn vaders vriendin en haar dochter. Pas toen de trein het station uit reed, kropen zij uit de kist.

Fijne kindertijd in het dorp

Mijn vader en zijn vriendin gingen wonen in een klein dorp bij Monrovia. Ze kregen samen vijf kinderen. Eén daarvan ben ik. Ons gezin telde acht mensen.

Een gezin van acht mensen kost veel geld.
Mijn vader verdiende niet genoeg om eten te kopen voor ons allemaal.
Gelukkig zorgde mijn moeder dat wij nooit honger hadden. Zij had geleerd om zelf rijst en groenten te verbouwen. Ze werkte hard op het stukje land bij ons huis. Zo hadden we elke dag genoeg te eten.
Mijn moeder is nooit naar school geweest.
Gelukkig konden wij wel naar school.
Ook gingen we elke zondag naar de kerk.
We woonden in een klein dorp, je kende iedereen.
Het was een fijne tijd.

Weg bij mijn familie: naar kostschool

In mijn land worden meisjes snel volwassen.
Als ze elf jaar zijn, zijn hun ouders al bang dat ze zwanger raken. Veel ouders zoeken dan een man voor hun dochter.

Soms trouwt een meisje van elf met een man van zeventig.

Toen ik elf jaar was hoefde ik gelukkig niet te trouwen. Maar mijn ouders stuurden mij wel naar een kostschool. Dat is een school waar je ook woont. Ik vond het helemaal niet leuk om weg te gaan bij mijn familie.

Op die school ging alles heel anders dan thuis. Ik moest elke dag precies op tijd opstaan. Mijn kleding en mijn haar moesten altijd keurig zijn. Ik moest heel netjes eten en ik mocht maar weinig praten. En wat natuurlijk helemaal niet mocht? Omgaan met jongens! Maar er waren wel jongens op school. En achter de school was een bos. Mijn beste vriendin werd toch zwanger. Zij werd toen meteen van school gestuurd. Ik miste mijn vriendin. En ik miste mijn familie en mijn vrolijke leventje in het dorp. Ik had heimwee.

Mijn moeder

Elke ochtend moesten we heel vroeg naar buiten om onze vlag te groeten. Als ik daar stond, zag ik mijn moeder langsrijden. Zij ging dan naar de stad om rijst en groenten te verkopen.

Zo zag ik mijn moeder elke dag heel even.
Maar ik mocht niet naar haar toe.

Mijn moeder mocht mij maar één keer per week bezoeken. Alleen op zondagmiddag, van twee tot vier uur. Dat was een regel van de school.

Maar dat was natuurlijk veel te weinig. Ik was pas elf jaar, ik had mijn moeder nodig.

Mijn moeder miste mij ook, daarom kwam ze stiekem elke dag. We praatten dan even door het hek heen.

Helaas hoorde de directeur van de school dat ik mijn moeder elke dag zag. Toen mocht mijn moeder voor straf helemaal niet meer komen.

Gelukkig mocht ik wel elke dag naar buiten. Ik ging dan het bos in, en daar wachtte mijn moeder op mij. Zo zagen wij elkaar elke dag in het bos, daar kon niemand ons zien.

Mijn moeder bracht dan altijd eten voor mij mee.

Want het eten op school was nooit genoeg.

En het was ook nooit zo lekker als het eten van mijn eigen moeder.

De oorlog komt

Toen ik vijftien jaar was, spraken de mensen steeds vaker over oorlog.

Ik wist eigenlijk niet precies wat oorlog was.
Maar de mensen waren er bang voor. Dus ik ook.
De school zei: omdat de oorlog komt, moeten alle
kinderen naar huis. Ik was blij, ik mocht terug naar
mijn familie en mijn dorp!

Het was heerlijk om weer thuis te zijn. Maar het
duurde veel te kort. Want mijn ouders voelden zich
niet meer veilig. Ze wilden bij mijn oudste zus gaan
wonen.

Mijn zus was getrouwd met een bankdirecteur en
woonde in de stad. Ze hadden een mooi huis met
een groot, stevig hek er omheen. Daar gingen we
met de hele familie wonen.

Naar het dorp van mijn oom

Op een dag hoorden we schoten van geweren.
Mensen waren op elkaar aan het schieten!
We wilden weten wat er aan de hand was.
Daarom zetten we de radio aan. We hoorden dat
twee groepen mannen op elkaar schoten.
De ene groep waren de rebellen. Zij vochten tegen
de regering omdat ze vonden dat het land niet
goed bestuurd werd. De rebellen wilden zelf de
baas worden.
De andere groep waren de militairen.

Dat waren soldaten die vochten voor de regering en tegen de rebellen.

Op de radio werd verteld dat we na zes uur 's avonds binnen moesten blijven. Buiten was het te gevaarlijk.

Na een paar dagen zagen we voor het eerst rebellen. Ze hadden zich verstopt in de struiken. Ze zaten vlak achter ons tuinhek!

Hier konden wij nu ook niet blijven. Ik moest weer mijn spullen inpakken.

We gingen naar een oom van mijn moeder. Het was een reis van 600 kilometer.

We namen genoeg kleren, eten en medicijnen mee voor zes maanden.

Onderweg moesten we vaak stoppen voor controle.

Soms droegen de mannen die ons aanhielden een uniform, dan werkten ze voor de regering.

Soms hadden ze gewone kleren, dan waren het rebellen.

Buiten de stad, op de grote weg, kregen we de schrik van ons leven: aan de kant van de weg lagen allemaal dode mensen! Ze hadden schotwonden, ze waren doodgeschoten.

We waren bang. Waarom waren ze doodgeschoten?

Wie had ze doodgeschoten? Gingen zij ons ook doodschieten?

Na een lange tocht kwamen we aan bij mijn oom. Hij wist niet dat we kwamen, maar gelukkig was hij blij om ons te zien. Maar zijn huis was niet groot, hij had maar twee kamers.

Vanaf nu was de ene kamer voor de mannen, de andere voor de vrouwen. Water moesten we halen bij een put in het dorp, want er kwam niets meer uit de kraan. Toch waren we blij, want het was hier rustig. Eindelijk hoorden we niet meer het geluid van schieten.

Bijna doodgeschoten

Die rust duurde precies een week. Toen werd ik weer wakker van gewerschoten. En dat was nog niet alles.

We hoorden ook mannen schreeuwen:

‘Jullie moeten nú naar buiten komen!’

Snel trokken we wat kleren aan en gingen naar buiten. Voor ons huis was het dorpsplein. Daar stonden al meer mensen uit het dorp. Naast die mensen lagen een paar dode soldaten.

De mannen die ons hadden opgehaald waren rebellen. Zij hadden alle soldaten van de regering doodgeschoten. Die konden ons nu niet meer helpen.

Wij moesten allemaal op de grond gaan zitten,
met de handen op ons hoofd.

We zagen hoe de rebellen ons huis binnen gingen.
Ze zochten mijn vader! Want mijn vader was de
politiechef van ons dorp. Dat betekende dat hij
werkte voor de regering.

Wij wachtten angstig af. Maar lang hoefden we niet
te wachten. Al snel kwam een rebel uit ons huis naar
buiten, en hij riep: 'Wie van jullie is meneer Dade?'
Mijn vader kon niet anders dan zeggen: 'Ik ben
meneer Dade.'

Toen riep de rebel: 'Dan ga jij dood en je familie ook!'

De rebellen namen mijn vader mee. Ze sloegen hem
met hun geweren.

Wij stonden allemaal op. Mijn oom met zijn gezin,
mijn moeder, mijn broers, mijn zussen en ik. We
liepen allemaal achter mijn vader aan. We dachten:
nu gaan wij allemaal dood.

We hadden vijftien meter gelopen. Toen zagen we
toch nog een soldaat van de regering. Hij kwam uit
een huis naar buiten. Hij wist nog niet dat er
rebellens waren. Hij keek ons aan.

Een rebel riep dat hij zijn geweer op de grond
moest leggen. Maar de soldaat liep met zijn geweer
op ons af.

Wij stonden tussen de soldaat en de rebellen.
Mijn zus smeekte de soldaat om zijn geweer op de grond te leggen. Toen bukte de soldaat om zijn geweer neer te leggen.
Mijn moeder begreep meteen wat er ging gebeuren en riep: 'Liggen!'
Wij lieten ons op de grond vallen.
Op hetzelfde moment hoorden we de kogels over onze hoofden vliegen.

Het werd weer stil. Ik keek en zag de soldaat op de grond liggen. Hij lag in een plas bloed. Hij was dood. Mijn familie en ik zijn deze soldaat nog altijd heel dankbaar. Hij schoot niet, maar legde zijn geweer op de grond. Daardoor zijn wij nog in leven.

Veel rebellen hadden het schieten gehoord. Ze kwamen allemaal snel aanlopen.
Een van de rebellen was toevallig een kennis van ons, van vroeger.
Hij vroeg: 'Wat gaan we met deze mensen doen?'
Toen we het antwoord hoorden, werden we nog banger dan we al waren.
'Ze werken voor de regering, dus we gaan ze doodschieten!'
Maar toen zei onze kennis: 'Laat ze gaan! Ik ken deze mensen, het zijn goede mensen. Ze hebben mij vroeger vaak geholpen.'

En toen ... mochten we gaan! Met bibberende benen liepen we naar huis.

Mijn eerste liefde

Maar nu voelden we ons ook in dit huis natuurlijk niet meer veilig. We verhuisden weer naar een ander huis, in hetzelfde dorp.

Ons eten en onze medicijnen raakten op. Mijn oudste zus had veel sieraden. Die had ze gekocht toen ze nog rijk was, toen haar man nog bankdirecteur was. Ze verkocht al haar sieraden. Zo hadden we weer even geld. Maar dat geld was natuurlijk ook snel weer op.

Toen kregen we hulp van een buurman. We mochten water halen uit zijn put en hij bracht ons vaak wat te eten. Deze buurman was 27 jaar. Hij heette Abraham.

Ik was pas 16, maar ik vond hem leuk. En hij mij ook. We werden verliefd.

Eten zoeken in het bos

Het werd steeds moeilijker om aan eten te komen. We hadden geen geld meer. Maar ook als je wel geld had kon je er bijna niets voor kopen.

Gelukkig wist Abraham precies waar je in het bos eten kon vinden. Ik ging vaak met hem mee het bos in. Abraham leerde me dan welke planten en paddenstoelen je kunt eten. En ook waar je ze kunt vinden en hoe je ze moet eten. We haalden bijvoorbeeld bosaardappels uit de grond.

Die waren giftig. Als je ze at, kreeg je blaasjes in je mond. Maar Abraham kookte ze samen met het blad van een speciale boom. Dan waren de aardappels heerlijk en niet giftig.

Als we heel veel geluk hadden, vingen we ook een vogel, een konijn, of een slang. Dan hadden we weer eens vlees op tafel!

In het bos was het veilig, maar de weg ernaartoe was gevaarlijk. We mochten namelijk het dorp niet uit. Daarom gingen we altijd in het donker als niemand ons kon zien. Vaak heel vroeg, om vijf uur 's morgens.

De hele dag verzamelden we zoveel eten als we konden dragen. En dan gingen we pas naar huis als het weer donker was.

Soms zagen we in de verte rebellen aankomen. We verstopten ons dan snel en hielden ons stil. Het is ons altijd gelukt eten naar huis te brengen. En zo kon de hele familie weer een paar dagen eten.